

Juhász Árpádné

Egy szül(et)és vajúdásai

– Részletek a Közoktatáspolitikai Tanács (elő)történetéből –

A miniszter kompetenciája, hogy a Tanács javaslatait figyelembe veszi-e. Bizonyos azonban, hogy – túl a nyilvánosság nyomásának figyelmen kívül hagyása esetén bekövetkező politikai bumeráנגeffektuson – célszerű érdemben tanulmányozni és mérlegelni a különböző érdekcsoportok által közvetített orientáló gondolatokat szakmai, irányítási okok miatt is, hiszen a demokratikus – (részvételi) döntés-előkészítés segítheti a végrehajtást: a Tanácsban ugyanis képviseltetik magukat a döntések majdani végrehajtói és „elszenvedői” is. S nehezen lehet a döntéseket érvényesíteni nélkülük.

Magyarországon a civil társadalom szerveződése a múlt század végén indult meg erőteljesen, amely folyamatot a két világháború közötti stagnálás, sőt visszaesés után az elmúlt négy évtizedben a pártállam vezetői tudatosan visszaszorították.

Valójában még a 80-as évek első felében is csak felülről kezdeményezett, úgynevezett „transzmissziós” civil szervezetek működhettek, s bár ezek saját működési területükön relatíve autonómiát, sőt monopolhelyzetet élveztek, a hivatalos ideológia, a pártátározatok és állami döntések keményen megszábták azokat a határokat, melyek között mozoghattak. A pártállam a teljes döntési kompetenciát birtokolta. Egyedül hozta meg legfontosabb szakmai döntéseit, s hajtatta végre azokat. Ehhez a pseudo- vagy kvázi civil szervezetek többnyire csak statisztáltak.

A 80-as évek közepétől – a „puha” diktatúra körülményei között – azonban már jelentkeztek a sokféle felfogásnak teret nyitó, a szakmai szempontok dominanciáját is elmozdító törekvések.

Az egyesülési jogról szóló, rendkívül liberális (tíz fő elegendő az egyesület bejegyzéséhez) 1989. évi II. törvénnyel új korszak kezdődött a civil társadalom önszerveződésében a közoktatás területén is. A szakmai egyesületek tömeges létrejöttét – a jogi lehetőség mellett – alapvetően politikai rendszerváltás, a plurális politikaformálás kereteinek megteremtődése ösztönözte, de közvetlenül az oktatási rendszer tartalmi, szerkezeti, irányítási átalakításának, demokratizálásának szükségessége indukálta. A szakmai civil társadalom önszerveződési folyamatának – sajátos módon – kedvezett az a kritikus közhangulat is, mely az új oktatási törvénycsomag elkészültét övezte.

Az „ex lex” előtörténet

1991-ben az úgynevezett Gázsó-féle liberális, angolszász modellre építő, viszonylagos társadalmi-szakmai támogatottságot már elért tervezetet felváltotta egy merőben más felfogású, politikai befolyást sejtető, centralizáló elemeket hordozó új törvénytervezet, amelyet a szakmai közvélemény erős kritikával fogadott. Elégtelesen, esetleges és erősen manipulálható volt a művelődési tárca által preferált különféle társadalmi fórumokon kapott „pozitív” visszajelzés. Állóháború alakult ki

a szakszervezetek, az iskolafenntartó önkormányzatok és az oktatásügyi kormányzat között. Végül is ez kényszerítette arra a művelődési tárca vezetőit, hogy egy új fronton, a még tárgyalásra kész civil, szakmai és laikus szervezetekkel maguk kezdeményezzék a közoktatási törvény átdolgozását.

1992 első felében a tárca és a szakmai szervezetek választott képviselői, nyilvánosságra hozott megállapodás szerint, mintegy fél évig tartó kemény munkával tekintették át a törvénytervezetet. A résztvevők kötelezték magukat arra, hogy megbízóikat tájékoztatják a tárgyalásokról, illetve folyamatosan felhatalmazást kérnek tőlük állásfoglalásuk kialakításához. A döntés-előkészítésben ekkor jelent meg először a laikus elem. A civil szervezetek szakértő képviselői számos módosítási javaslatot fogalmaztak meg szinte minden fontos kérdésben. Az alakuló demokrácia játékszabályai szerint lefolytatott tárgyalássorozaton az alapkérdésekben megállapodás jött létre, azonban azokat tényleges döntéseinél a tárca nem vette figyelembe, s visszajelzéseket sem adott. A törvénytervezet „önálló életet” kezdett élni. Ez érthetően felerősítette a szakmai ellenállást. Végző soron nehezen mérhető, hogy milyen szándékok és befolyások alakították és alkották meg a törvényt, de bizonyos, hogy ez a kezdete a civil szféra megjelenésének a döntés-előkészítésben. „Nos, ha úgy kezdődik is, az eleinte formális participáció lassacskán fölépíti a részvétel koreográfiáit, s amikor formális támogatásának súlya lesz – hisz akár meg is vonhatja azt –, valóságos alkupozícióba kerül. Már persze, ha szert tesz valamelyes védettségre... Minden lehetséges, s mindez igaz – a befolyás megszerzése és megtartása, majd dinamizálása, sok-sok fájdalmas visszaeséssel, megnyomorító kiszorítással és a feleket felörlő állóháborúkkal tarkított folyamat.”¹ – modellálja Pál Tamás a szerveződő civil társadalom szerepének lehetőségeit. 1992-ben azonban a még erőtlén civil szervezetek nem kerülhettek valódi alkupozícióba a túlhatalommal rendelkező oktatási kormányzattal szemben.

A művelődési tárca a civil szakmai szervezetekkel való formalizáltabb együttműködésre 1992 második felében újabb kísérletet tett.²

A közoktatási törvény megszületése előtt a tárca az oktatásban érdekelt szereplők (a szakmai szervezetek, a szakszervezetek, a szülői szervezetek, a diákszervezetek, az önkormányzati iskolafenntartók, a nem önkormányzati iskolafenntartók és a művelődési tárca képviselőjének) részvételével létre kívánt hozni egy alkalmi munkacsoportnál intézményesebb, formalizáltabb, folyamatosan működő fórumot azzal a szándékkal, hogy a közoktatásban érintett valamennyi fél egy tárgyalóasztalhoz üljön a párhuzamos tárgyalások helyett. A tárca felkérte az érdekelt szervezeteket, hogy képviselőikre delegáljanak teljes kompetenciával rendelkező küldötteket. 1992 októberétől kemény ügyrendi csata kezdődött, melynek eredményeként 1993. március 16-án *de facto* megalakult „a jogalap nélküli” Közoktatáspolitikai Tanács, s a testület tagjai konszenzussal fogadták el ügyrendjét.³

¹ Pál Tamás: A civil társadalom szerepe a közoktatási döntések előkészítésében, avagy miként generálják a döntési folyamatok a civil társadalmat? In: A civil társadalmi szervezetek szerepe a közoktatási döntések előkészítésében. *Utópia vagy valóság?* (Szerk. Juhász Árpádné, MKM 1994. 63–64. o.)

² Levélrészlet. MKM 1993. január 19. Lásd: 1. dokumentum

³ Részlet a KT 1993. január 11-i emlékeztetőjéből. MKM. Részlet a KT 1993. január 26-i emlékeztetőjéből. MKM. Novák Gábor: Még mindig nincs Közoktatáspolitikai Tanács = Köznevelés, 1993. február 12. sz. 10. o.; Szentes György: Miért nem tudunk megegyezni? = Köznevelés, 1993. március 26. sz. 14–15. o.; Juhász Árpádné: Reflexió a „gesztusról” és a demokrácia játékszabályairól = Köznevelés, 1993. március 26. sz. 15. o. Részlet a Közoktatáspolitikai Tanács 1993. március 16-án elfogadott ügyrendjéből. Lásd: 2/a, b, c, d, e, f dokumentumokat

Bár „a több hónapos ügyrendi vita nem volt mentes gyanakvásoktól, politikai felhangoktól, esetenként a testület hatáskörének megváltoztatására és működési területének, illetékességi körének szélesítésére irányuló törekvésektől... A megbeszélések túlzottan átpolitizáltak, ezért a szakmai érvek és tapasztalatok gyakran kevésnek bizonyultak⁴, de a szakma frontembereivel közel fél éven keresztül folytatott ügyrendi vita s az azt kísérő sajtóvisszhang eredményeként a döntés-előkészítésből a szakmai civil és laikus szervezetek képviselői most már nem maradhattak ki, s a közoktatási törvényben megjelent a Közoktatáspolitikai Tanács összehívása és működése biztosításának kötelezettsége. Most már de jure is létre kellett hozni a döntés-előkészítés adekvát lejátszásának formáit a Közoktatáspolitikai Tanács és az Országos Köznevelési Tanács intézményét.

Ezzel „megteremtődnek a formák, s bár e formák először nem hoznak érzékelhető elmozdulást az új szereplők befolyásnövekedése tekintetében, a fokozatosan kidolgozott és elfogadott szerepek, a szerepbetöltők összeműködésének garanciákkal védett előírásai kicsiny lépésekkel ugyan, de a védetség fokozatos megépítésével létrehozzák a majdani befolyás alapjait.⁵

Mindeközben a tárca benyújtotta a közoktatási törvénytervezetet a parlamentnek, s így a Tanács csak a benyújtás után alkothatott arról véleményt.⁶

A testület „jól viselte”, hogy a tárca vezetése feloszlatta a jogalap nélküli létrehozott Közoktatáspolitikai Tanácsot, feldolgozva azt a paradoxont, hogy mind a Tanács „léte”, mind az előtanács feloszlátása megfelelt a törvényi rendelkezéseknek.⁷

A de jure Tanács

A Közoktatáspolitikai Tanács a művelődési miniszter közoktatáspolitikai javaslattevő, véleményező, döntés-előkészítő testülete. A Tanács működési rendjéről a testület – a törvény alapján – 1994 márciusában újra maga határozott, újra „megharcolva” megteremtette, illetve „megőrizte” függetlenségét. Megalkotta a minden oldalra érvényes normákat, működési szabályokat.

A Tanács hét oldalában ülő képviselőket a szervezeteik újra delegálták és újra legitimálták. A törvényben a már „kiakudott” kormányzati oldal részvétele szerepelt.

Ebben az összetételben az oktatási kormányzat szakértő döntéshozóból a döntés-előkészítés „feltételbiztosítójává” is vált, s ez merőben új szerep. (A Tanács működéséről a tárca egyik önálló szervezeti egysége a Tanács Titkársága gondoskodik.)

⁴ Szentes György: A Magyar Szakképzési Társaság megalakulása és tevékenysége. In: Ónarcképek a civil szervezetekről. (Szerk. Juhász Árpádné) MKM. 1993. 43. o. Lásd: 3. dokumentumot

⁵ Pál Tamás: A civil társadalom szerepe a közoktatási döntések előkészítésében, avagy miként generálják a döntési folyamatok a civil társadalmat? In: A civil társadalmi szervezetek szerepe a közoktatási döntések előkészítésében. Utopia vagy valóság? (Szerk. Juhász Árpádné) MKM. 1994. 64. o.

⁶ Részlet a KT 1993. április 29-i ülésének emlékiratjából. MKM, Szentes György: A Magyar Szakképzési Társaság megalakulása és tevékenysége. In: Ónarcképek a civil szervezetekről. (Szerk. Juhász Árpádné) MKM. 1993. 44. o.), a Közoktatáspolitikai Tanács nyilvánosságra hozott állásfoglalása az 1993-ban parlament elé terjesztett közoktatási törvényről; Hoffman Rózsa: A Független Pedagógus Fórum szerepvállalása a 90-es évek oktatáspolitikájában. In: Ónarcképek a civil szervezetekről. (Szerk. Juhász Árpádné, MKM. 1993. 76. o.) Lásd: 4a, b, c dokumentumokat

⁷ Levél a Tanács tagjainak az mb. helyettes államtitkár, Szilágyiné dr. Szemkeó Judit aláírásával. 1993. október 8. Lásd: 5. dokumentumot

A Közoktatáspolitikai Tanács működési rendje viszonylag jól átlátható. Minden oldalnak egy szavazata van. A testület ajánlásairól nyílt szavazással, egyszerű szavazattöbbséggel dönt. Ajánlásait a tárca hivatalos lapjában úgy hozzák nyilvánosságra, hogy a közvélemény még a miniszter döntése előtt megismerheti a különböző érdekeket képviselő oldalak (pedagógusok, diákok, szülők, iskolafenntartók stb.) véleményét egy adott oktatáspolitikai kérdésben. A miniszter kompetenciája, hogy a Tanács javaslatait figyelembe veszi-e. Bizonyos azonban, hogy – túl a nyilvánosság nyomásának figyelmen kívül hagyása esetén bekövetkezhető politikai bumerángeffektuson – célszerű érdemben tanulmányozni és mérlegelni a különböző érdekcsoportok által közvetített orientáló gondolatokat szakmai, irányítási okok miatt is, hiszen a demokratikus – (részvételi) döntés-előkészítés segítheti a végrehajtást: a Tanácsban ugyanis képviseltetik magukat a döntések majdani végrehajtói és „elszenvedői” is. S nehezen lehet a döntéseket érvényesíteni nélkülük. Ezek az „evidenciák” persze kényelmetlenek is lehetnek a tárcának. A testület konzekvensen visszautasította azt a szerepet, hogy egy rendelet kihirdetése után legitimálja azt, illetve „nevét” adja ahhoz.⁸ Nem osztozott néhány számukra elfogadhatatlan rendelet konzekvenciájának felelősségében sem.⁹ (Például tankönyvvé nyilvánítás, támogatás rendje, NAT-alapelvek, országos szakértői és vizsgáztató névjegyzék stb.)

A Közoktatáspolitikai Tanács civil társadalmi oldalai nemcsak véleményező-reflektáló szerepet tölthetnek be, hanem kezdeményező-generáló tényezőként is megjelenhetnek, ugyanis a Tanács munkaprogramjában – melyet a Tanács maga alkot meg és szavazattöbbséggel fogad el – bekerülhetnek az olyan feszültségeket, konfliktusokat hordozó vagy okozó témák is, amelyeket maguk az oktatási folyamatban közvetlenül érdekeltek tárnak fel, és javaslatokat tehetnek megoldásukra. (E generáló szerep egyik legfontosabb eleme a testület működésének.) Fontos körülménynek tűnik a Tanács lehetősége és súlya szempontjából, hogy húsz napon belül rendkívüli tanácskozást kell összehívni, ha azt valamely ok miatt legalább három oldal kéri. E jogával 1994 júniusában élt is a Tanács. Nem kis része volt abban, hogy a kormányzati ciklus végén az Oktatásfejlesztési Közalaptörvény – mely számukra nem volt eléggé tisztázott – nem jött létre.¹⁰

Utópia vagy valóság?

Tapasztalatunk a Tanács működéséről még viszonylag kevés van. Úgy tűnik, hogy a – kemény viták után – közösen megalkotott Szervezeti és Működési Szabályzat már-már ideáltipikusan tiszta, demokratikus kereteket, jogokat és kötelezettségeket fogalmaz meg, s ha minden fél az alapvető célt szem előtt tartva az oktatáspolitikai döntések megalapozásáért tevékenykedik, valószínűleg nagyobb közmegegyezés várható az egész magyar közoktatásban, s a mindenkori döntéshozó önkormányzatra, kompromisszumkeresésre kényszerül, a civil társadalmi résztvevők pedig

⁸ A Közoktatáspolitikai Tanács 1994. március 31-i ülésének állásfoglalásai. Köznevelés, 1994. április 19. 12. o. Lásd: 6/a, b dokumentumokat

⁹ A Közoktatáspolitikai Tanács közleménye. = Köznevelés, 1994. április 8. 10. o. Részletek a KT 1994. március 31-i ülésének jegyzőkönyvéből. Lásd: 7. dokumentumot

¹⁰ A Közoktatáspolitikai Tanács javaslata az Oktatásfejlesztési Közalaptörvény létesítéséről szóló kormánytervezés-tervezetről. 1994. június 23. Lásd: 8. dokumentumot

valóságos alkupozícióba kerülnek. Ez a modell, ami már több, mint utópia, de még nem a „valóság”, nem a napi gyakorlat. Az 1994 májusában tartott országgyűlési választások eredményeként a nagy legitimációval rendelkező koalíciós kormány – programja a társadalmi párbeszédet központi gondolatként fogalmazza meg – vélhetően nagyobb szerepet szán a Tanácsnak, s megerősíti státusát.¹¹

A valóságban a döntési folyamat új szereplői – a szakmai és laikus civil szervezetek képviselői – a mai Magyarországon nincsenek könnyű helyzetben. A civil társadalom egyes szféráiban, szegmenseiben az önszerveződés a kezdet kezdetén tart. Esetleges a KT „oldalai” képviseletének reprezentativitása még akkor is, ha a különböző irányultságú, felkészültségű érdekcsoportok a legközelítőbbben, néha már-már körülményes módon jelölik is ki képviselőiket. Repedések, érdekkülönbségek jelentkeznek az egyes oldalakon belül. Tapasztalhatjuk azt is, hogy egy-egy oldalon belül a különböző politikai színezetű, de azonos funkciójú szervezetek nem mindig képesek kompromisszumot kötni egymással. (A rendkívül nagy érdektalanságra egyetlen példa: a Közoktatáspolitikai Tanácsban két önálló – önkormányzati és nem önkormányzati – oldalt alkotnak az iskolafenntartók. Magyarországon jelenleg a tanulónak mindössze 2–3%-a tanul egyházi és magán, alapítványi iskolákban. De még ez utóbbiakon belül, azaz az azonos oldalhoz tartozó, nem önkormányzati iskolafenntartók körén belül az egyházak és alapítványok érdekei sem mindig azonosak.)

A civil szervezeteknek a döntés-előkészítésben, a közoktatási törvényben garantált szerepeik betöltéséhez megfelelő szakértelemre, szakértői háttérre is szükségük van. Igazi „alkupozícióba” csak a végrehajtó hatalommal legalább azonos szintű szakértelemmel kerülhetnek. Változó színvonalú a kormányzattal tárgyaló képviselők informáltsága és megbízóik információs rendszere, s megfelelő infrastruktúra nélkül nehéz a visszacsatolás, a mandátumok tartalmának folyamatos megújítása. Ez a döntés-előkészítés másik gyenge pontja. Sajnos a frissen alakult szervezetek szakértői háttérének kialakításához, információs rendszerük kiépítéséhez nincs elégséges anyagi forrás. A költségvetés ugyan egy külön erre a célra elkülönített tételből az egyesületek számára biztosít támogatást (amely pályázat útján nyerhető el), de ez legtöbb esetben – főleg a most indulóknál – még a működést sem fedezi. Az alakuló magyar polgári rétegre – mint mecénásra – a civil szervezetek pedig egy ideig még nem vagy csak korlátozottan számíthatnak. A közoktatás területén működő szakmai és laikus civil szervezetek bevallott taglétszáma többnyire nem túl magas, különösen azok aktivizálható része. (Ehhez hozzájárulnak az államszocializmus hatására kialakult reflexek, az állampolgárok tartózkodása mindenféle szervezkedéstől.) Nagyobb probléma ennél szegmentált-ságuk, integrációs és koalícióképzési képességük relative alacsony foka. Jellemző a szervezetek – a ma már azért lassan oldódó – elszigeteltségére, hogy két évvel ezelőtt még a hasonló típusú, érdekeltségű szervezeteknek sem volt mindig egymásról tudomásuk, s a művelődési tárcának kellett felvállalnia az azonos oldalhoz tartozó szakmai szereplők „összehozását”.

De a kormányzatnak is tanulnia kell a sokszereplős döntés-előkészítést. Visszaulatok a kiinduló gondolatához: ez a demokratikus módszer – legalábbis kezdetben – valóban lassítja a döntések meghozatalát, de ezt tudatosan be kell terveznie a folyamatokba. Az így társadalmiasított döntés-előkészítésnek a döntési

¹¹ Rézlet Fodor Gábor miniszter beszédéből, mely a Közoktatáspolitikai Tanács 1994. szeptember 30-i ülésén hangzott el; Pecsénye Éva: Beszámoló a Közoktatáspolitikai Tanács első üléséről. = Új Katedra, 1994. október 12. 17. o. Lásd: 9/a, b dokumentumokat

folyamat szerves részévé kell válnia. Vannak már jó kezdetek. Az időkorlátokat jelzi, hogy a testületnek szinte állandósultan rendkívüli ülést kell tartania, ha véleményt kíván mondani az előterjesztések olyan fázisában, mikor az érdemi változtatásra még van lehetőség. Ez persze nem szerencsés – gátolja a jó előkészítést, a vélemények előzetes egyeztetésen alapuló kialakítását –, de mégis tükrözi azt a kormányzati szándékot, hogy valóban igényt tart a különböző érdekeket megjelenítő társadalmi csoportok véleményére, sőt „hagyja magát” befolyásoltatni.¹²

A tolerancia, a tárgyalási és vitakultúra fejlesztése, a szakmai szempontok elsődlegességének érvényesítése s a napi aktuálpolitikai „lerakódásoktól” való megtisztítása minden fél számára még tanulandó. De valami már elkezdődött. A törvényalkotás nemcsak a demokratikus, részvételi modellre épülő oktatáspolitikai döntés-előkészítés jogi kereteit teremtette meg, de közvetve – éppen a Közoktatáspolitikai Tanács résztvevőinek kényszerű tanulási folyamatán keresztül – segítette, gerjesztette a szakmai és laikus civil szervezetek önszerveződésének folyamatát is.

Az első kezdeményezéstől eltelt két év nagyobb hozamát talán éppen ez jelentette. Közvetlenül szakmai haszna talál még alig mérhető, de a valódi, sokszereplőssé vált döntés-előkészítésben most már megkezdődhet az érdekek artikulációjának, a diszfunkciók csökkentésének, a feszültségek kezelésének, az esetleges sérelmek orvoslásának, a szakmai konszenzuskeresésnek sok türelmet igénylő művelete.

¹² A Közoktatáspolitikai Tanács 1994. október 21-i ülésén kialakított állásfoglalás. = Köznevelés, 1994. november 4. 3. o. Lásd: 10. dokumentumot

Melléklet

– A Közoktatáspolitikai Tanács 1990–94 közötti tevékenységéről –

1. dokumentum

„A közoktatási törvénytervezetben is szereplő Közoktatáspolitikai Tanácsot – mint a közoktatás döntés-előkészítő, javaslattevő testületét – szükségesnek láttuk a törvény elfogadása előtt megalakítani. Ennek elsődleges indoka az volt, hogy a működő Oktatási Érdekegyeztető Fórum oldalai (önkormányzatok, munkavállalók) nem voltak fogadókészek a civil (pedagógusszakmai, szülő-, diák-) szervezetekkel szemben, nem adtak szavazati jogot – a közoktatási törvény egyeztetésekor – a külön érdekeket megjelenítő képviselvek számára. Tehát a száznál is több – s a közoktatás résztvevőit jelentő – szervezet érdekeinek artikulálására indokoltan formált jogot.

Másrészt az is nyilvánvaló, hogy a civil szervezeteket is egyesítő Közoktatáspolitikai Tanács funkciójában nem azonos a működő Oktatási Érdekegyeztető Fórummal. A közalkalmazotti törvény a tárca kötelezettségévé teszi az ágazati szintű – az önkormányzatokkal és a munkavállalókkal – a témák meghatározott körében az érdekegyeztetést.

A Közoktatáspolitikai Tanács viszont javaslattevő, döntés-előkészítő testület, melynek ajánlásai nem kötelező erejűek egyik oldalra sem.

Dr. Juhász Árpádné főosztályvezető, MKM”

(Levélrészlet – MKM, 1993. január 19.)

2/a. dokumentum

Szenes György

„Az iskolafenntartói oldal funkciójában nem egységes, önkormányzati és nem önkormányzati fenntartókat tartalmaz. Kérdés, hogyan szerepeljenek ebben a Tanácsban. Indokoltnak tartja, hogy az iskolafenntartói oldal külön-külön önkormányzati és nem önkormányzati iskolafenntartók néven nevezett oldalba tömörüljön.”

Szenes György

„Az MKM ágazati koordinációs felelősségéből adódóan be kellene, hogy vonja a KT munkájába az ágazatilag felelős tárcákat is. A témák 90%-a a társmisztériumok nélkül nem tárgyalható.”

(Részlet a KT 1993. január 11-i Emlékeztetőjéből, MKM)

2/b. dokumentum

Köllner Ferenc

„Elmondta, hogy a tárgyalások kezdetétől szerinte az önkormányzati oldal ugyanazt az álláspontot képviselte. Mindig is a kormányzati oldalt igényelték tárgyalófélnek. Nem érti, hogy az MKM miért nem érdekelt abban, hogy az ittlévőknek megfelelő szintű partnerei lehessenek.”

(Részletek a KT 1993. január 26-i Emlékeztetőjéből, MKM)

2/c. dokumentum

„Nem tudni, mikor lesz Köznevelési Tanács, ha az ülések résztvevői minduntalan ennyire belebonyolódnak az ügyrendi vitákba. Egyáltalán *érdemes-e szorgalmazni megalakulását* az oktatási törvény megjelenése előtt, hiszen a törvény kihirdetése új helyzetet teremt majd, amelyben a tanácsnak is felül kell vizsgálnia működését.”
(*Novák Gábor: Még mindig nincs Közneveléspolitikai Tanács. Köznevelés, 1993. február 12. sz. 10. o.*)

2/d. dokumentum

„Kétségtelen, hogy 1992 októbere óta próbál megalakulni a Közneveléspolitikai Tanács. Ez azonban az idézett írással ellentétben nem *gesztus* az MKM részéről. Egy demokratikusan működő országban a köznevelés irányítói kikérik a diákszervezetek, a szülőszervezetek és a szakmai szervezetek véleményét a döntések előkészítésekor. Ez így természetes! A több hónapja húzódo tanácskozássorozaton részt vevők álláspontja alakult, formálódott, közeledett egymáshoz a KT ügyrendjével kapcsolatban. A vita nem volt haszontalan időpocsékolás, akadékoskodás. Mi jól működő KT-t szeretnénk, amely megfelel a demokrácia játékszabályainak.

A demokrácia azonban nagyon időigényes, de jobbat még nem találtak ki. A szakmai szervezetek nevében *Szenes György* szóvivő, a Bolyai János ESZKI igazgatója”

(*Szenes György: Miért nem tudunk megegyezni? Köznevelés, 1993. márc. ius 26. sz. 14–15. o.*)

2/e. dokumentum

„Természetes, hogy az MKM köznevelési szakterületének szándékában áll a maga által is elfogadott ajánlásokat képviselni. A tárca vezetője azonban, bár figyelembe veheti e javaslatokat – s a különböző javaslattevő, tanácsadó, érdekegyeztető stb. testületek működtetésének éppen az a célja, hogy megalapozza a döntéseket –, de nem biztos és szükségszerű, hogy a Közneveléspolitikai Tanácsban a tárcát képviselő – a szerző által is elégséges kompetenciával bíró – személyek »az általunk (azaz a tanács valamennyi oldala által) is elfogadott álláspontot a miniszter úrnál is érvényesíteni tudják«, hiszen a tárca vezetőjének hatásköréből és döntési helyzetéből következik, hogy a kormányzati felelőssége miatt döntési jogkörében nem korlátozható.

Végül arról, miért a Köznevelésben és nem a Művelődési Közlönyben jelenjen meg a KT állásfoglalásai? Nemcsak műfajuk és terjedelmük miatt, hanem azért is, mert a pedagógusok számára könnyebben hozzáférhető e bevezetett hetilap, mint a közlöny.

Továbbá: még az olyan politikai közhelyeken nyugvó kioktatást is elfogadnánk, mint például a »demokrácia időigényes, de jobbat még nem találtak ki«, ha azoktól származnak, akik maguk is betartják a demokrácia játékszabályait. Mégpedig ezek közé tartozik az is, hogy a tárgyalásokon kiérlelt, »megszenvetett« konszenzust nem illik felrúgni! Egyébként március 16-án folytatjuk a tárgyalást. Budapest, 1993. március 8.

dr. Juhácz Árpádné Művelődési és Köznevelési Minisztérium
(Reflexió a „gesztusról” és a demokrácia játékszabályairól. Köznevelés, 1993. március 26. sz. 15. o.)

2/f. dokumentum – Részletek a Közoktatáspolitikai Tanács 1993. márc. 16-án elfogadott ügyrendjéből

13. § Az MKM képviseli azokat az állásfoglalásokat, amelyeket a KT konszenzussal fogad el.

*

19. § Egyetlen oldal indítványára tanácskozást – sürgősséggel – akkor kell összehívni – mégpedig 5 munkanapon belüli időpontra –, ha a tanácskozás összehívását javasoló oldal indítványában igazolja, hogy a KT által teljes egyetértéssel elfogadott ajánlás, javaslat nem vagy nem megfelelően valósul meg, és ez érdekeit sérti.

*

XV. A KT nyilvánossága

34. § A KT ülései nyilvánosak. A résztvevők mind a tanácskozás előtt, mind a tanácskozás után álláspontjukat a nyilvánosság előtt kifejezhetik.

35. § Az MKM vállalja, hogy a KT által konszenzussal kialakított állásfoglalásokat – alkalmanként legfeljebb két szabályos gépelt oldal terjedelemben – a Művelődési Közlönyben közzéteszi; valamint szorgalmazza azoknak más sajtótermékekben való nyilvánosságra hozatalát.

Záradék: A közoktatási törvény elfogadásakor a KT az ügyrendjének kérdését ismét napirendre tűzi. Egyébként pedig egyetlen oldal kezdeményezésére az ügyrend módosításának kérdését a tanácskozás napirendjére kell tűzni. Ki kell alakítani a reprezentativitás igényelt szintjét.

3. dokumentum

„Nem volt szerencsés, hogy a Tanács a parlamenti beterjesztés [áprilisban volt] után tárgyalhatta meg a közoktatási törvény tervezetét, melyben valószínűleg az ügyrendi vita elhúzódása is szerepet játszott. [Az ügyrendet 1993. március 16-án fogadtuk el.] Ezért 1993-ban a szakmai szervezeteknek már nem volt módjuk az átdolgozott törvény véleményezésére, így a beterjesztett és elfogadott törvény több ponton eltér a tárca és a szervezetek közeledő álláspontjától.

Kifogásolja a Szakképzési Társaság, hogy a tárca elvetette a NAT-3 változatát, bár utóbb hangsúlyozta, hogy szükségesnek látja annak hasznosítását is. Az 1993 tavaszán bemutatott NAT-változatot a Társaság elfogadhatatlannak ítélte.

Csak bízhatunk abban, hogy a közoktatási törvény által létrehozott két új intézmény – a Köznevelési Tanács és a Közoktatáspolitikai Tanács – garantálja a szakmai vélemények megjelenését.

A Magyar Szakképzési Társaság sajnálatosnak tartja azt is, hogy a legitimitás minden kritériumának megfelelően megszervezett Közoktatáspolitikai Tanács kemény viták után konszenzussal elfogadott ügyrendje nem volt elég alap arra, hogy a törvényalkotók változtatás nélkül felhasználják.”

(Szenes György: A Magyar Szakképzési Társaság megalakulása és szerepvállalása a szakképzésben. In: Ónarcképek civil szervezetekről. Szerk.: Juhász Árpádné, MKM 1993. 44. o.)

4/a. dokumentum

„Szenes György hangsúlyozta, hogy a közoktatási törvénytervezet volt az utolsó téma, amelyet hajlandók döntés közben tárgyalni, érdemi munkát szeretnének végezni. A NAT tárgyalását két lépcsőben javasolja, azaz az általános szabályozási részt és a szakmai tartalmi részt külön. Az elsőhöz szükségesnek tartja a konszenzust, a másodikban pedig szerinte a szakértők illetékesek, nem pedig ez a testület.”

(Részlet a KT 1993. április 29-i Emlékeztetőjéből, MKM)

4/b. dokumentum

A Közoktatáspolitikai Tanács alulírt képviselői kinyilvánítják, hogy az alábbi alapkérdésekben tér el álláspontjuk a közoktatási és a szakképzési törvényjavaslattól.

1. Az oktatás reformja a közoktatás, a szakoktatás és felsőoktatás egységes rendszerben történő kezelésével és szabályozásával érhető el. A betervezett törvényjavaslatok ezt a követelményt nem elégítik ki. A közoktatás szerves részét képező szakképzés helye és időtartama tisztázatlan a törvényjavaslatokban.

2. A törvényjavaslatok az iskolaszervezet átalakítását tervezik. Ennek következménye lehet a korai szelekció, az esélyegyenlőtlenség növelése, a gyerekeknek a szülői házból való korai kiszakítása, valamint a társadalmi csoportok elkülönítése, az intolerancia növekedése, az értelmiségnek elsősorban a kistelepülésről való további eltávolodása. A szerkezetváltás megalapozatlan, egyébként a szükséges személyi, tárgyi és anyagi feltételek sem biztosítottak.

3. A törvényjavaslat nem garantálja az iskolarendszer átjárhatóságát, ezt a szabályozást rábízva a Nemzeti alaptantervre (NAT). A NAT-nak még az alapelvei sem ismertek, holott ennek a törvény mellékleteként kellene a parlament elé kerülnie.

4. A világnézeti el nem kötelezettség kérdésében a törvényjavaslat nem egyértelmű megfogalmazása miatt szükségesnek tartjuk az alábbiakat leszögezni. Az állami és az önkormányzati iskolák világnézeti el nem kötelezettek, de szülők és tanulók kérésére biztosítani kell a helyet és az időt a pedagógiai programon kívül a hit- és a vallásoktatás megszervezésére.

5. A regionális oktatásügyi központok feladatrendszerében a hatósági, a szakmai és szakmai-ellenőrzési feladatok keverednek, ezért diszfunkcionálisak.

6. Az Országos Köznevelési Tanácsot a szakmaiság független és autonóm képviselőjének szerepe helyett a miniszter egyik tanácsadó testületeként határozza meg. A Közoktatáspolitikai Tanács feladata és kompetenciája nem meghatározott.

7. Az iskola szakmai önállósága az állam, az iskolafenntartók, a szülők és diákok érdekeinek, felelősségének és jogainak összhangjában teremthető meg. A törvény erre nem ad biztosítékot.

8. A tanulócsoporthat létszámával, a diákok óraszámával együtt kell szabályozni a pedagógusok kötelező óraszámát.

9. A törvény garantáljon olyan költségvetési normatív ellátási rendszert, amely az országos átlag szintjén fedezetet nyújt az intézmények létesítése, fenntartása és működése költségeire, valamint az alkalmazottak méltányos bérére. A törvényjavaslat nem oldja meg sem a települési, sem a regionális feladatokat ellátó intézmények finanszírozását.

10. Elfogadhatatlan, hogy több, már korábban meglevő diákjog eltűnt, a meghagyott jogok érvényesülése nem kellően garantált, így hiányoznak a működéshez szükséges anyagi és tárgyi feltételek.

11. Elfogadhatatlan, hogy a ma hatályos oktatási törvényhez képest is szűküljenek a kollektív szülői jogok.

12. Elfogadhatatlan, hogy a Köznevelési és a Szakképzési Törvény 1993. szeptember 1-jén hatályba lépjen, addigra ugyanis nem teremthetők meg a végrehajtás feltételei.

A tervezetek két éves vitája során az érintett felek számos módosító javaslat beépült a parlament elé került törvényjavaslatba. De az elfogadhatatlan, hogy álláspontunkat nem fejthettük ki e törvényjavaslatok parlamenti beterjesztése előtt.

A törvényhozás jelenlegi szakaszában már elengedhetetlen, hogy azonnal érdemi párbeszéd kezdődjön a kormányzat, a parlament illetékes bizottságai és a Köznevelési Politikai Tanács között.

Oldalak

az országos pedagógus szakmai szervezetek
 az országos pedagógus-szakszervezetek
 az országos diákszervezetek
 a helyi önkormányzatok országos szövetségei
 a nem önkormányzati iskolafenntartók

Szövegírók

Dr. Szentes György
 Pokorny Zoltán
 Koltai Péter
 Dr. Köllner Ferenc
 Benke Imre

Budapest, 1993. május 20.

(A KT nyilvánosságra hozott állásfoglalása az 1993-ban parlament elé terjesztett köznevelési törvényről.)

4/c. dokumentum

„Végeredményben az FPF úgy látja, hogy a Művelődési és Köznevelési Minisztérium korántsem támaszkodott olyan mértékben a szakmai szervezetek tapasztalatára és munkájára a törvényelőkészítés során, mint amennyire ezt érdekében állt volna megtenni. (4) Ez azonban nem a szakmai szervezetek létjogosultságát kérdőjelezi meg, hanem a tárca irányítási stílusára vet rossz fényt. Az FPF arra törekszik, hogy a jövőben hatékonyabb és gördülékenyebb legyen az együttműködés.”

(Hoffmann Rózsa: A Független Pedagógus Fórum [FPF] szerepvállalása a '90-es évek oktatáspolitikájában. In: Ónarcképek civil szervezetekről. Szerk.: Juhász Árpádné. MKM, 1993. 76. o.)

5. dokumentum

„Tájékoztatom, hogy a köznevelésért felelős helyettes államtitkár által ideiglenes jelleggel létrehozott Köznevelési Politikai Tanácsot meg kell szüntetnem, ugyanis az Országgyűlés által jóváhagyott Köznevelési Törvény 98. §-a a miniszter köznevelési politikai döntéshozótestületének, véleményező, javaslattevő testületének létrehozásáról rendelkezik.

Miniszter Úr és magam is nagyra értékelem a testület létrehozása, működési rendjének kialakítása érdekében tett erőfeszítésüket, melyet bizonyára az új testület is hasznosít majd.

Megköszönöm, hogy állásfoglalásaikkal, kritikái észrevételeikkel segítették eddigi munkánkat, s bízom benne, hogy a Miniszter Úr döntéshozótestületének, véleményező testületében is eredményesen tevékenykednek.”

(Levél a KT tagjainak a mb. helyettes államtitkár, Szilágyiné dr. Szemkeő Judit aláírásával, 1993. október 8.)

6/a. dokumentum

A Köznevelési Politikai Tanács 1994. március 9-én egyhangúlag elfogadta a *Szervezeti és működési szabályzatát*. Megtárgyalta az „*Előterjesztés a Kormány részére a közoktatás-finanszírozás rendszerének megváltoztatásáról*” című anyagot.

A Köznevelési Politikai Tanács az alábbi ajánlásokat fogalmazta meg:

1. A Köznevelési Politikai Tanács a mai előterjesztést jelen formájában tárgyalásra alkalmatlannak tartja és javasolja Miniszter Úrnak, hogy ne terjessze a kormány elé.

2. A Köznevelési Politikai Tanács tanácsolja Miniszter Úrnak: Kezdeményezze a közoktatás – beleértve a szakképzést is – biztonsága érdekében, hogy az 1994. évi finanszírozási rend szerint is készüljön költségvetési tervezet 1995-re.

3. Terjessze a Köznevelési Politikai Tanács elé a közoktatási törvénytervezet egyeztetésekor korábban az Oktatási Érdekegyeztető Fórumon már tárgyalott finanszírozási javaslatát, melynek továbbfejlesztett változata lehet a tárgyalási alap.

4. A finanszírozási rend kidolgozásánál alapvetőnek tartja, hogy az iskola-fenntartók és a munkáltatók jogai és kötelezései sértetlenek maradjanak.

5. A közoktatás finanszírozásának alapja: a normativitás és a rendszer egésze működésének biztonsága legyen.

A Köznevelési Politikai Tanács az alábbi közleményt hozza nyilvánosságra: A Köznevelési Politikai Tanács alulírott képviselői kinyilvánítják, hogy a művelődési és közoktatási miniszter nem kérte ki a Tanács véleményét a tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló 1/1994. (II. 3.) KMK-rendelet megalkotásakor, valamint a Nemzeti alaptanterv alapelveiről sem. Az aláírók a jelen helyzetben nem vállalhatják a rájuk hárított feladat megoldásából fakadó feszültségekért a felelősséget.

Az országos pedagógus szakmai szervezetek képviselői

Az országos pedagógus-szakszervezetek képviselői

Az országos diákszervezetek képviselői

A helyi önkormányzatok érdekképviseleti szervezetek képviselői

(A Köznevelési Politikai Tanács közleménye. Köznevelés, 1994. ápr. 8. 14. sz., 10. o.)

6/b. dokumentum

„Mihály Ottó elmondta, hogy a szakmai oldal különböző kormányzati lépések legitimálásához nem lesz partner. Megjegyezte, hogy szerinte nem technikai problémákról van szó és hangsúlyozta, hogy ebben a dologban meggyőződése szerint, a Titkárság vétlen, s e magatartás mögött fontosabb kormányzati magatartás áll.

... a Tanács szerepét abban is látná, hogy a politikai feszültségeket nem engedi kialakulni, másrészt segít feloldani azokat. Nem tudta elfogadni, hogy a minisztérium az idő szűkössége miatt adta ki a tanév rendjére vonatkozó rendeletet a Tanács véleménye nélkül. Szerinte a szakértőlista-rendelet az eddigi illegitim listaszervezési folyamatot legitimálja, s a pedagógus szakmai szervezetek ebben a legitimációban nem kívánnak közreműködni.”

(Részletek a KT 1994. március 31-i ülésének jegyzőkönyvéből)

7. dokumentum

1. A Közoktatáspolitikai Tanács nehezményezi, hogy miniszter úr nem kérte ki a Közoktatáspolitikai Tanács oldalainak véleményét az országos szakértői és az országos vizsgáztatási névjegyzékről, valamint az 1994/95-ös tanév rendjéről szóló rendeletek kiadása előtt. A rendeletek végrehajtásából keletkező feszültségekért az alábbi oldalak a felelősséget nem vállalják:

- országos pedagógus szakmai szervezetek,
- országos pedagógus-szakszervezetek,
- helyi önkormányzatok érdekképviseleti szervei,
- nem önkormányzati iskolafenntartók,
- diákszervezetek.

2. A Közoktatáspolitikai Tanács egyes oldalai megfogalmazták véleményüket a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló rendelettervezetről, és kéri miniszter urat, hogy e rendelettervezet államigazgatási egyeztetésre bocsátandó változatát terjessze a Közoktatáspolitikai Tanács elé, soron kívül, szoros határidővel.

(A közleményt dr. Juhász Árpádné főosztályvezető juttatta el szerkesztőségünkbe.)

(A Közoktatáspolitikai Tanács 1994. március 31-i ülésének állásfoglalásai. Köznevelés, 1994. április 29. 17. sz. 12. o.)

8. dokumentum - A Közoktatáspolitikai Tanács javaslata az Oktatásfejlesztési Közalapítvány létesítéséről szóló kormányelőterjesztés-tervezetről

1. A Közoktatáspolitikai Tanács (továbbiakban: KT) nem javasolja a miniszter úrnak az előterjesztett kormányrendelet-tervezet benyújtását, mert:

- a közalapítvány tervezett céljai közül számos nem közalapítványi, hanem kormányzati feladat - például a kerettantervek elkészítése, a pedagógusok képzése és átképzése, valamint a tankönyvjegyzék gondozása - szerepel. A kormányzati feladatot azonban nem lehet a Polgári Törvénykönyv szerint közalapítványra bízni. „A közalapítvány létrehozása nem érinti az államnak, illetve az önkormányzatnak feladat ellátására vonatkozó kötelezettségét.” (PTK 72/G (2.));

- a KT nem tartja hatékonynak a miniszter által felkért kuratóriumra bízni közfeladat folyamatos ellátását, mivel nem a kuratórium tagjai, hanem a miniszter viseli a politikai felelősséget. Sajnálatos, hogy az Oktatásfejlesztési Közalapítványt irányító kuratórium felállításának elveit és működési módját a KT nem ismerhette meg;

- indokolatlannak tartja a KT Pedagógus Szakma Megújítása (PSZM) projekt válságkezelésének és a hosszú távú célokat követő Oktatásfejlesztési Közalapítvány létrehozásának együttes és azonos jelentőségű megközelítését. Javasoljuk, hogy a PSZM ügyét az oktatási kormányzat hatáskörében, a közalapítványtól elkülönítve oldja meg;

- nem látható a közalapítvány tartós működését biztosító források nagysága és helye, továbbá tisztázatlan a 310 millió Ft alapító tőke forrásainak eredete és címe.

2. Korábbi javaslatunkat megerősítve kérjük a közoktatás-finanszírozási rendszer modellszámításokon alapuló tervének bemutatását. Támogatjuk a koncepcióhoz illeszkedő alapok és közalapítványok létrehozását.

3. A Közoktatáspolitikai Tanács az oktatási törvényben kapott felhatalmazás alapján a közoktatásban érintett szülőket, a diákokat, a pedagógusszakmát, a

munkavállalókat, az iskolafenntartókat és a kormányzatot képviseli, e vállalt felelősségéből adódóan a KT kész részt venni az Oktatásfejlesztési Közalapítvány létrehozásában, céljainak meghatározásában, valamint kész szerepet vállalni irányításában is.

Budapest, 1994. június 23.

A pedagógus szakmai szervezetek oldal elnöke

Az országos diákszervezetek oldal elnöke

A pedagógus szakszervezetek oldal elnöke

A szülői szervezetek oldal elnöke

Az önkormányzati iskolafenntartók oldal elnöke

A nem önkormányzati iskolafenntartók oldal elnöke

9/a. dokumentum

„Én úgy érzem, más szerepet szeretnék a Tanácsnak szánni: egy komolyabb, lényegesebb szerepet a döntéshozatalban. Szeretném, ha valóban közösen tudnánk vitatni jó néhány fontos kérdést. Úgy érzem, igen lényeges, hogy a különböző oldalak képviselői egyfelől információkkal rendelkezzenek, világosan lássák, hogy nekünk milyen törekvéseink vannak, mi pedig a törekvéseinket hozzá tudjuk igazítani azokhoz az elképzelésekhez, amelyek itt fogalmazódnak meg, a Tanácsban. Enélkül nem nagyon hiszem, hogy lehet az elkövetkező időben jó oktatáspolitikát csinálni. Meggyőződésem, hogy a jó oktatáspolitikának mindenképpen azokon a résztvevőkön kell alapulnia, akik magában az oktatásban szerepelnek fontos tényezőként. Ezek közül pedig a minisztérium csak egy – igaz, fontos – résztvevő. Nagyon sok más fontos résztvevő is van, kezdve a szakmai érdekképviseleti oldalaktól, a szülőkön, a diákokon keresztül az önkormányzatokig – ezek mind nagyon fontos és lényeges összetevői az oktatáspolitikának.

Én tehát hangsúlyozottabb szerepet szeretnék szánni a Tanácsnak: valóban kíváncsi vagyok a jelenlevők véleményére, és szeretnék ezeket a véleményeket is beépíteni az itteni munkába, az itteni tervezésbe.”

(Részlet Fodor Gábor miniszter beszédéből, mely a KT 1994. szeptember 30-i ülésén hangzott el.)

9/b. dokumentum

„Első alkalommal került sor szeptember 30-án Fodor Gábor és Báthory Zoltán találkozására a Közoktatáspolitikai Tanács testületével. A testület »hétoldalú« tagjai: az országos szakmai szervezetek, a pedagógus-szakszervezetek, az országos diákszervezetek, az országos szülői szervezetek, az önkormányzati érdekképviseletek, a nem önkormányzati iskolafenntartók és az oktatásban érintett tárcák képviselői.

A találkozó igen barátságos légkörben zajlott. Fodor Gábor hangsúlyozottabb szerepet szán az eddiginél a Tanács munkájának és bizalmat kér. »Tiszteletes kompromisszumra« való törekvésre szólította fel a feleket, mert »olyan gazdaságpolitikába vagyunk beágyazva, mely megnehezíti az oktatás anyagi feltételeit.«

(Pecsenye Éva: Beszámoló a Közoktatáspolitikai Tanács első üléséről = Új Katedra, 1994. október 12., 17. o.)

10. dokumentum

„A KT 6:1 arányban – egy tartózkodással (szülői oldal) – támogatja (a nem önkormányzati iskolafenntartók oldalán egy különvélemény) a TOK-ok megszüntetését. A KT támogatásra javasolja a határozati javaslat „C” változatának a) és b) pontját – egy országos mérési és vizsgaközpont létrehozását – azzal, hogy megfontolásra javasolja a kirendeltségek számának csökkentését. (A pedagógus szakmai szervezetek egy vizsgaközpontot javasolnak.) Javasolják miniszter úrnak, hogy kormányzati politikájával támogassa a pedagógus szakmai szervezetek megerősödését a Magyar Pedagógus Kamara létrehozása helyett, mely egy távolabbi időszakban lehet aktuális. Kéri, tegye lehetővé, hogy a KT áttekintse az irányítási rendszerre vonatkozó további elképzeléseit. Határozottan támogatja a törvényességi felügyelet és a szakmai ellenőrzés intézményes elkülönítését. A testület szükségesnek látja, hogy a TOK-ok megszüntetéséből következő feladatokhoz telepítsék azok költségvetési vonzatát.”

(A Köznevelési Tanács 1994. október 21-i ülésén kialakított állásfoglalás a Tankerületi Oktatásügyi Központok [TOK-ok] feladatainak áttelepítéséről, a TOK-ok megszüntetéséről, a pedagóguskamara helyzetéről. = Köznevelés, 1994. november 4. 35. sz., 3. o.)

Polyák Zsuzsa 6. oszt.